

narozená s mužskými pohlavními orgány, která podstoupila nebo podstupuje tranzici směrem k ženskému pohlaví.

Pochopení specifík transgender pacientů má v klinické praxi zásadní význam. Nejenže umožňuje dosažení optimálních výsledků tranzice a efektivnější prevenci komplikací s ní spojených, ale především přispívá ke zlepšení kvality života pacientů a poskytuje jim adekvátní podporu v psychicky i fyzicky náročném období.

V České republice byl proces právní změny pohlaví dlouhodobě podmíněn absolvováním hormonální terapie a chirurgické přeměny pohlaví. **Od 1. července 2025 však Česká republika již chirurgickou přeměnu pohlaví jako podmínku právní změny pohlaví nevyžaduje**, čímž se přibližuje legislativní praxi většiny evropských zemí.

Transgender muži

Z dermatologického hlediska mají androgeny významný vliv na kůži a kožní adnexa. Mezi jejich účinky patří zvýšená produkce kožního mazu, růst vousů a ochlupení, redukce růstu vlasů ve kštici a redistribuce tukové tkáně (1). Mezi nežádoucí účinky léčby testosteronem patří zejména polycytemie, akné, spánková apnoe a dyslipidemie charakterizovaná zvýšenými hladinami triglyceridů a LDL cholesterolu při současném snížení hladiny HDL cholesterolu (2).

Z dermatologického hlediska představují u transgender mužů nejčastější klinické problémy alopecie a akné.

Akné

Androgeny indukovaný růst a diferenciaci sebocytů, zvýšená produkce kožního mazu a infundibulární keratinizace vedou ke vzniku akné. Klinický efekt nastává přibližně **1–6 měsíců po nasazení terapie** (3), přičemž maximum je pozorováno zhruba **1–2 roky po zahájení léčby** (3). Pozoruhodné je, že **časnější nasazení testosteronové terapie** prokazatelně souvisí s vyšší pravděpodobností rozvoje akné (4). Studie zahrnující 21 transgender pacientů léčených testosteronovou terapií trpících akné ukázala, že **94 % mělo akné v obličeji a 88 % akné na zádech** (5).

Terapie akné může být prováděna pomocí **lokálních léčivých přípravků**, obdobně jako

u cisgender populace, ale také **perorálním isotretinoinem**. Přestože hormonální terapie může představovat zvýšenou zátěž pro jaterní metabolismus, **isotretinoin není kontraindikován** (3, 6). Z klinické praxe je vhodné pacienta připravit na možnost rozvoje **acne fulminans** v souvislosti s hormonální terapií. Přestože je v těchto případech doporučována konkomitantní léčba kortikosteroidy, důležitá je také komunikace s ošetřujícím endokrinologem.

V mé praxi mám dva transgender pacienty léčené perorálním isotretinoinem v dávce 20 mg denně, přičemž **u žádného z nich nebyla nutná terapie prednisonem**.

Při léčbě isotretinoinem je důležité **zmínit a probrat možnosti antikoncepčních metod**, jelikož **při léčbě androgeny je možné otěhotnět**. V průřezovém dotazníkovém šetření mezi transgender muži, kteří otěhotněli při hormonální terapii, uvedlo 12 % respondentů, že k těhotenství došlo v době testosteronem navozené amenorey, a **24 % těhotenství u uživatelů testosteronu bylo neplánovaných** (7). Proto je při zvolení terapie perorálním isotretinoinem nutné s pacientem probrat možnosti antikoncepce a závažnost početí v průběhu léčby.

Hormonální antikoncepce **nenarušuje efekt androgenní terapie** (3), pacient s touto skutečností musí být obeznámen a poučen. Výjimku tvoří pacienti po chirurgické tranzici; v období před chirurgickým výkonem, kdy hormonální terapie předchází chirurgické léčbě, existuje tzv. **window of opportunity k početí**.

Alopecie

Androgenetická alopecie je způsobena působením cirkulujícího 5 α -dihydrotestosteronu (DHT), který vzniká z testosteronu působením enzymu 5 α -reduktázy. DHT interaguje s androgenními receptory ve vlasových folikulech, kde vede k jejich miniaturizaci a ke zkrácení anagenní fáze, která představuje hlavní růstovou fázi vlasu. Výsledkem je postupný úbytek vlasů (8).

U transmužů se androgenetická alopecie začíná objevovat přibližně 6–12 měsíců po zahájení hormonální terapie testosteronem (3). Průřezová studie zahrnující 50 transmaskulinních pacientů prokázala ztrátu vlasů u 62 % je-

dinců dlouhodobě užívajících testosteron (9). Klinický obraz alopecie u transmužů odpovídá androgenetické alopecii u cisgender mužů – typicky začíná frontotemporálně. Významnou roli hraje genetická predispozice, přičemž až 70 % transmužů s androgenetickou alopecií uvádí pozitivní rodinnou anamnézu tohoto onemocnění (10).

V klinické praxi je zásadní nezaměřovat se pouze na samotnou léčbu, ale především na preference a přání pacienta. Pro některé transmuže může být plešatost vnímána jako žádoucí znak maskulinity, avšak u většiny pacientů tomu tak není.

Jednou z terapeutických možností první linie, obdobně jako u cisgender mužů, je **lokální aplikace minoxidilu** (1). Specifikem léčby u trans mužů je otázka použití finasteridu. Ačkoli není kontraindikován, jeho nasazení se v časných fázích hormonální terapie často odkládá, a to z důvodu možného ovlivnění rozvoje **sekundárních pohlavních znaků**, včetně **rozvoje klitoromegalie** (10). Míra klitoromegalie má následně význam pro volbu a techniku chirurgické tvorby neofalu, a její ovlivnění tak může mít dopad na další chirurgický postup.

Je však nutné zmínit, že existují studie, ve kterých byl finasterid podáván bez časového odkladu a tento nežádoucí účinek nebyl zaznamenán (1). Zároveň je třeba vzít v úvahu, že se může jednat o citlivé téma, které pacient nemusí dermatologovi sdělit, a proto nemusí být v některých studiích adekvátně reflektováno.

Transgender ženy

Feminizační hormonální terapie u transgender žen je založena především na podávání estrogenů, často v kombinaci s antiandrogeny, a vede k řadě systémových i kožních změn. Z dermatologického hlediska má tato léčba významný vliv na kůži a kožní adnexa.

Na rozdíl od androgenů vedou estrogény ke snížení produkce kožního mazu, redukcii růstu vousů a ochlupení, zvýšení tloušťky epidermis, zvýšené pigmentaci a ke změnám v sekreci a odoru potu (1). U estrogení terapie byly popsány nežádoucí účinky zahrnující tromboembolickou nemoc, hypertriglyceridemii, elevaci prolaktinu, onemocnění žlučníku, kardiovaskulární onemocnění a karcinom prsu (2).